

PROCENA POTREBA EKONOMSKOG RAZVOJA

OPSTINE PIROT I BABUSNICA

PROFIL ZAJEDNICE

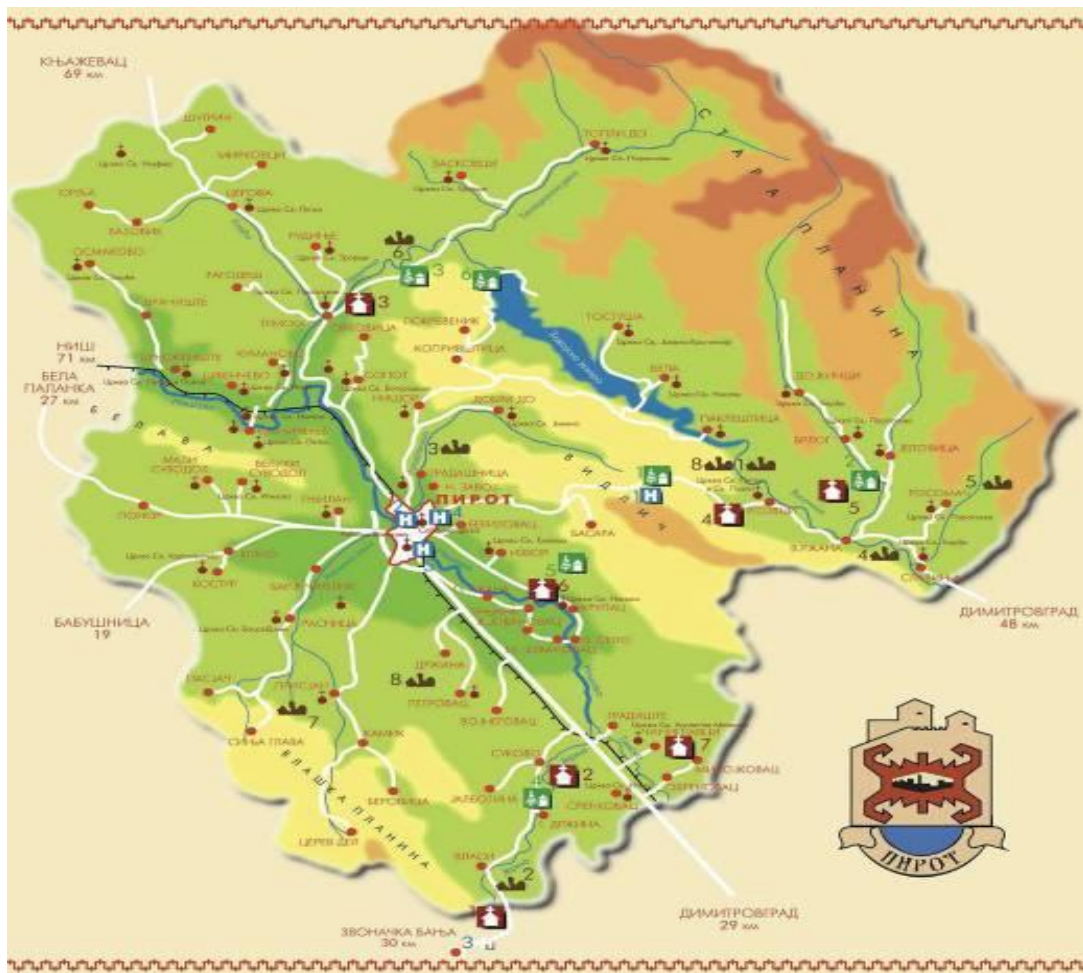
Pirotski okrug se nalazi na jugoistoku Srbije :

- U okrugu živi **105.654 stanovnika**, na teritoriji od **2.764 km²**, (43 st./km²) (Popis 2002)
- U sastavu okruga su 4 opštine
  - **Babušnica** (15.734 stanovnika)
  - **Bela palanka** (14.381)
  - **Dimitrovgrad** (11.748)
  - **Pirot** (63.791)
- Pored **4 opštinska sedišta**, u sastavu okruga je i **216 sela**
- Sastav stanovništva po nacionalnoj pripadnosti
Srbi - 74,70%, Bugari – 14,50%, Jugosloveni – 7,11%, Romi - 2%, ostali - 1%

Pirotski okrug

Pirot je gradsko naselje u opštini Pirot, u sastavu Pirotskog okruga. Prema popisu iz 2002. godine bilo je 40.678 stanovnika (prema popisu iz 1991. godine bilo je 40.267 stanovnika). Pirotka opština ima površinu 1.235 km², u njoj se nalazi preko sedamdeset naselja, među kojima je i grad Pirot. Prema popisu iz 2002. godine u opštini Pirot je živelo 63.791 stanovnika. U samom gradu danas živi oko 40.000 stanovnika. Oko 27.000 stanovnika živi u selima opštine Pirot. Pominje se još u starim rimskim kartama iz II veka n.e. kao Mutatio Turres, Grci ga nazivaju Pirogos, a Srbi u XIV veku mu daju ime Pirot.

Nadmorska visina sedišta opštine (mnm)	368m
Opseg nadmorskih visina u opštini (min-max)	368m - 1080m
Geografska dužina	22° 36', istočno od Griniča
Geografska širina	43° 09', severno od Ekvatora

Opština Pirot nalazi se na jugoistoku Srbije između Niša i Sofije, na Koridoru 10 koji povezuje Evropu sa Azijom. Površine 1235 km², prosečne maksimalne temperature 18,42°C i prosečne minimalne temperature 5,95°C. Teren je planinski 40%, zatim slede brdski i ravničarski sa po 30%.

Adresa opštine	Srpskih vladara 82
Telefon-fax	010/332-354, 332-244, faks 313-901
Web-site	www.pirots.rs
e-mail opštine	kabinet@pirots.rs , finansije@pirots.rs

Kroz opštinu prolaze magistralni auto putevi, interkontinentalni magistralni pravac, evropski autoput E-70, železnica-interkontinentalni magistralni pravac Turska-Balkan.

Pirot je udaljen od Beograda 330 km, od Niša 75 km, od Sofije u Bugarskoj 70 km, a od graničnog prelaza Gradina 35 km. Graniči se sa opštinama Dimitrovgrad, Babušnica, Bela Palanka, Knjaževac i Republikom Bugarskom u dužini od 65 km. Pirotsku kotlinu preseca reka Nišava, ali i dve međukontinentalne kopnene magistrale: železnička pruga Niš-Sofija i magistralni put Niš-Dimitrovgrad. Upravo zbog takvog položaja, Pirot je bio, a i danas je ostao tranzitno mesto gde se susreću i prolaze ljudi raznih kultura i nacionalnosti.

Na prostoru opštine uočavamo tri reona: planinski, koji je i najzastupljeniji i obuhvata 40%, te brdski i ravničarski sa po 30% od ukupne površine. Šume koje zauzimaju 34% ukupne površine, livade, pašnjaci, jezera, čista pitka voda, endemske biljke, park prirode na Staroj planini, sve su to značajni prirodni resursi. Livade i pašnjaci čine 62% poljoprivrednog zemljišta i predodređuju ovaj kraj za stočarsku proizvodnju. Obradivo zemljište se nalazi u dolinama pored reke Nišave i Jerme.

Na bogatstvo istorijskog nasleđa ukazuje činjenica da se na teritoriji opštine nalazi 26 spomenika kulture, od kojih su neki sa liste UNESCO-a. Stara planina i njeni sadržaji, kanjon Jerme i Temštice, manastiri, tvrđava-Momčilov grad, muzej Ponišavlja, Pirotsko kulturno leto, izletišta, samo su neki od turističkih motiva kojima ovo područje obiluje.

Po popisu iz 2002. godine opština Pirot je imao 63.791 stanovnika i prosečnu gustinu naseljenosti od 52 st./km² što je ispod republičkog proseka. U gradu živi 40.678 stanovnika ili 67% (na prostoru pod GP-om), a u selima 23.113 ili 33% stanovništva. Na teritoriji opštine postoji 71 selo.

Stanovništvo

	Pol				UKUPNO	
	M U Š K I		Ž E N S K I			
	Popis 1991	Popis 2002	Popis 1991	Popis 2002	Popis 1991	Popis 2002
Urbano	20.175	20.243	20.092	20.435	40.267	40.678
Seosko	13.982	11.758	13.409	11.355	27.391	23.113

Starosna struktura

	BROJ STANOVNIKA		PROCENAT	
	Popis 1991	Popis 2002	Popis 1991	Popis 2002
0-4 godina	3.866	2.620	5,71	4,11
5-19 godina	12.263	10.630	18,12	16,66
20-59 godina	51.304	34.142	75,83	53,52
Preko 60 godina	14.346	15.984	21,20	25,06

Između dve popisne godine došlo je do pada broja stanovnika sa 67.658 na 63.791. Vitalni događaji pokazuju da iz godine u godinu stopa mortaliteta prevazilazi stopu nataliteta te se javlja negativan prirodni priraštaj koji iznosi -5.3, ali je ipak viši nego priraštaj u regionu koji iznosi -8.1. Prosečna veličina domaćinstva je 2.8 u odnosu na 3 člana koliko je iznosila 1991. godine. U današnje vreme prisutna je dvosmerna migracija ka razvijenijim mestima, regionima ili inostranstvu. Broj radnika na radu u inostranstvu je 2002. godine bio 882, a broj izbeglica registrovanih 1999. godine je 742. U odnosu na 1991.godinu primetna je i znatna migracija iz sela u prigradska naselja. Posmatrajući stepen urbanizacije

samo sa demografskog stanovišta, odnosom broja stanovnika na području pod GP-om i ukupnog broja stanovnika, dolazi se do srednjeg nivoa urbane razvijenosti od 0,7.

Za razliku od većine opština Istočne Srbije koje se nalaze u stadijumu "najdublje demografske starosti", opština Pirot je nešto u boljoj poziciji jer je karakteriše "duboka demografska starost". Prisutan je apsolutni i relativni porast broja stanovnika iz kategorije starog stanovništva, dok broj školske dece opada.

Radno sposobna populacija kao bitna pretpostavka socio-ekonomskog razvoja čini oko 65% stanovništva, ali je učešće nezaposlenih u njoj oko 20%. U radno intenzivnoj privredi u kojoj prevlađuju nisko akumulativne grane, struktura zaposlenih je nepovoljna, jer veliki deo radne snage čine PKV i KV radnici.

Važni ekonomski podaci:

- Razvijena sva infrastruktura, osim gasovoda
- Dominantan Tigar AD, akcionarsko društvo sa 4.831 akcionarom, na dan 30. april 2009. Institucionalni investitori poseduju 37%, državni fondovi 34 % i 29% akcionara su fizička lica. Tigar korporacija zapošljava 2.023 radnika , Tigar tyres 2.300 radnika i IO Prvi maj, tekstilna industrija sa 1.538 radnika. Investicioni prioriteti su razvoj turizma (ulaganje u Staru planinu), zdrava hrana, manufakturna proizvodnja, razvoj malih i srednjih preduzeća
- Postojeće institucije privrede su banke, osiguravajuća društva, kancelarija Privredne komore. Pri opštini postoji odeljenje za privredu i finansije. Prioritet i angažovanje opštine je na otvaranju kancelarije za privredni razvoj u Pirotu
- Najvažniji strani investitor do sada je Mišelin iz Francuske u delu Industrijskog parka koji pripada Slobodnoj zoni Pirot. U sklopu zone postojeći investitor Tigar AD bavi se gumarskom industrijom, 'Elise pro' proizvodnja kozmetičkih proizvoda (zauzetost 360m²) i Novadis proizvodnja ribolovačkog pribora (zauzetost 600 m², izgrađeno 200 m²)
- U toku je završetak izrade Plana detaljne regulacije i Glavnih projekata saobraćajnica u Industrijskom parku Pirot
- Odlukom br.06/4-07 od 30.01.2007.opština Pirot utvrđuje da je od opšteg interesa izgradnja industrijskog parka na katastarskim parcelama: 2171, 2170/1, 2170/2, 2170/3, 2170/4, 2169/1, 2169/3, 2168/1, 2168/2, 2168/3, 2167/4, 2164, 2163, 2162, 2161, 2160, 2159, 2158, 2157, 2156, 2155, 2154, 2153, 2152, 2151, 2150, 2149, 2148, 2147, 2146, 2145, 2144, 2143, 2142, 2141, 2140, 2139,/1, 2138/1, 2137/1, 2137/2, 2137/3, 2137/4, 2136, 2135, 2134, 2133, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192/1, 2192/2, 2193, 2194, 2195, 2196, 2166, 2165, 2197, 2198, 2199, 3223/1, 3224/1, 6568/2, 6568/7, 6568/8, 6568/9, 6568/10, 1086 i 6623/1 u KO Pirot van varoš. Ova Odluka nije potvrđena na republičkom nivou.
- Cena naknada za komunalno opremanje zemljišta u okviru Slobodne zone 1.600 dinara po kvadratnom metru kao i planska cena zakupa za neuređeno zemljište 0,3 EUR/m², uređeno zemljište za rad na otvorenom 0,5 EUR/m², zemljište pod objektima 1,0 EUR/m². Politiku cena potrbno je stalno preispitivati, kako bi se obezbedila konkurentnost na domaćem i inostranom tržištu. Pogodnosti za izgradnju u Industrijskom parku regulisane su Odlukom So Pirot od 30.04.2008.
- Među pokazateljima dostignutog privrednog rasta opštine izdvaja se društveni proizvod koji je u 2002. godini iznosio 5.281.302.000,00 din. odnosno 83.830.190 €. Društveni proizvod opštine po glavi stanovnika je godine 2002. iznosio 82.779,00 din. odnosno 1.315 €. Pirot je uvek imao znatno veći društveni proizvod po glavi stanovnika u odnosu na ostale opštine iz okruženja.

Red. br.	Teritorija opštine Pirot	2006. godina	2007. godina
1	Broj privrednih društava - ukupno	416	433
2	Broj zaposlenih (AOP 605) - ceo broj	10.641	10.020
3	Poslovni prihodi (AOP 201) - iznos u hiljadama dinara	20.618.157	22.271.353
4	Broj privrednih društava koja su ostvarila neto dobitak (AOP 229 >0)	228	232
5	Neto dobitak (AOP 229) - iznos u hiljadama dinara	577.873	1.298.505
6	Broj privrednih društava koja su ostvarila neto gubitak (AOP 230 >0)	107	119
7	Neto gubitak (AOP 230) - iznos u hiljadama dinara	756.558	560.071

Pored konstantnog opadanja ukupnog broja stanovnika, broj nezaposlenih stalno raste. Lica koja traže posao čine oko 12% ukupnog broja stanovnika opštine i dominira kategorija lica sa I, a slede oni sa III i IV stepenom SSS. Pored nezaposlenosti, ograničenja su u nepostojanju institucije lokalnog garancijskog fonda, agencije i fonda za razvoj, strateških dokumenata. Mogućnosti leže u prirodnim resursima, geostrateškom položaju, postojanju Slobodne carinske zone, blizini Niša i Sofije.

Najizraženiji problemi sa kojima se opština Pirot suočava su veliki broj stvarno nezaposlenih i tehnološko i organizaciono zaostajanje. Iz tog razloga aktivnosti na pospešivanju osnivanja i funkcionisanja malih i srednjih preduzeća, sektora radnji, razvoj poljoprivrede i izmena strukture postojećih privrednih kapaciteta, se moraju intenzivirati i staviti u funkciju tehnološkog i ekonomskog progressa i zapošljavanja.

Problemi organizacione i tehničke prirode u preduzećima kao što su: potreba promene kvalifikacione i kadrovske strukture, edukacija postojećeg kadra, potreba bolje tehničko-tehnološke opremljenosti, zastarelost i istrošenost opreme i mehanizacije, neophodnost uvođenja ekonomskog poslovanja i što brže organizacione i svojinske transformacije, takođe predstavljaju niz ograničavajućih faktora.

U skladu sa dokumentom "Informacije o stanju privrede u Opštini Pirot" iz juna 2007. koju je za potrebne sednice SO Pirot uradila stručna služba Opštine Pirot kao i naknadnom analizom, došlo se do sledećih podataka:

"Ekonomsku bazu opštine čini industrija čije je učešće u društvenom proizvodu dominantno. Struktura privrede u opštini se dugi niz godina nije menjala. Prema zadnjim sagledavanjima i dalje najveće učešće ima industrija (preko 40%), zatim poljoprivreda, trgovina, saobraćaj i građevinarstvo, dok ostali sektori imaju relativno mali udeo.

Nosioci privrede u gradu su sledeća preduzeća: Tigar MH i Tigar AD Korporacija, IO „Prvi maj“ koja se svrstavaju u velika preduzeća, i mala i srednja preduzeća i to: Blagoje Kostić „Crni Marko“, Hladnjača, Gali, Jupiter, Zlatko Jovanović, Slobodna zona Pirot, Progres, Peksim i dr.

Najpoznatije i najveće preduzeće u opštini je Tigar, odnosno **Tigar Ad i Tigar tyres** U Tigar AD Zapošljava 2.023 radnika i bavi se proizvodnjom putničkih guma, guma za laki i teški saobraćaj, guma za poljoprivrednu mehanizaciju, unutrašnje gume, proizvodnjom hemijskih proizvoda, lepila, proizvodnjom untezilija i obuće, gumeno – tehničke robe i dr., dok Tigar tyres zapošljava oko 2.300 radnika.

Tigar je prva srpska kompanija koja se početkom aprila našla na zvaničnom tržištu Beogradske berze, odlukom Komisije za listing „A“ i kotaciju koja je ustanovila da ova firma ispunjava kriterijume definisane Pravilnikom o listingu Beogradske berze.

IO „Prvi maj“ je privatizovana. Kompanije Irve investicije i Jabuke preuzele su sredinom aprila 2007. godine ovo preduzeće. „Prvi maj“ je kupljen za 1,75 miliona EUR-a, uz obavezu investicija od oko 4.000.000 EUR. Broj zaposlenih je 1.538 radnika.

AD „Slobodna zona“ Pirot kao inkubator razvoja malog i srednjeg biznisa ima veliki uticaj na privlačenje stranih investicija obzirom da poseduje i materijalne, kadrovske i infrastrukturne resurse. Opština je dala značajne podsticaje za razvoj biznisa u zoni oslobađajući je za period od 10 godina od taksi pri dobijanju građevinskih dozvola, priključaka na infrastrukturu i drugo. SO Pirot je trenutno vlasnik oko 13,5% akcija u zoni i to je najbolji vid javno privatnog partnerstva u Srbiji. Indicija je da Slobodna zona i budući Industrijski park Pirota prerastu u objedinjenu Ekonomsku zonu Pirot.

U okviru srednjih preduzeća zastupljene su privredne grane i to: industrija, trgovina, građevinarstvo, ugostiteljstvo.

U okviru malih preduzeća zastupljene su kožarska, tekstilna, prehrambena industrija. Najveći broj malih preduzeća u opštini su iz privatnog sektora i to mahom registrovanih za proizvodnju i trgovinu na veliko i malo i uvoz- izvoz.

Podaci koji se odnose na proces privatizacije preduzeća iz pirotskog okruga za period od 2002. do 2009. godine, ukazuju na sledeće:

- Ukupno je privatizovano 23 preduzeća sa područja pirotskog okruga, pri čemu je najveći broj (14 preduzeća) iz opštine Pirot
- Ukupan iznos ostvaren kroz ove transakcije je oko 5.500.000 EUR

- Broj zaposlenih koji rade u preduzećima koja su dobila privatnog vlasnika iznosi približno 5.000 (od toga je više od polovine iz kompanije Prvi Maj, koja je ujedno i prodana za najveći iznos)
- Proces promene vlasništva je obavljen u različitim oblastima poslovanja, tako da su najzastupljenije delatnosti – trgovina, ugostiteljstvo, prehrana, građevinarstvo, proizvodnja boja i lakova, tekstilna, veterinarska, kao i informativna delatnost
- Broj zaposlenih sa visokom stručnom spremom iznosi oko 3% (150 zaposlenih), što ukazuje da se radi o prevashodno radno intenzivnim procesima koji se odvijaju u preduzećima koja su bila predmet privatizacije
- Izuzimajući navedenu privatizaciju Prvog Maja, najveći broj preostalih preduzeća je kupljen od strane fizičkih lica, domaćih poslodavaca, tako da nije došlo do značajnijeg priliva kapitala i tehnologija iz inostranstva.

U Poletu je sproveden stečajni postupak. Od strane Tigra je kupljen poslovni prostor, dok su radnici otišli na Tržište rada bez socijalnog programa gde ostvaruju prava po Zakonu. U preduzeću „Ljubomir Kartaljević“ u toku je stečajni postupak. Socijalni program je sproveden za deo radnika, ostali su u radnom odnosu bez ikakvih pretnosti. U Dragošu je sproveden delimično socijalni program kao i u Piroteksu. Po socijalnom programu u Dragošu je isplaćeno oko 70.000.000,00 dinara, a u Piroteksu oko 90.000.000,00 dinara. I u jednom i u drugom preduzeću vodi se u radnom odnosu od 120-150 radnika koji ne ostvaruju nikakva prava odnosno prividno su zaposleni. U Piroteksu je preduzeće „Vulko“ D.O.O. Beograd pokrenulo proizvodnju i zaposlio 22 radnika koji su većinom bivši radnici Piroteksa. Galanteks je kupljen od strane privatnog preduzeća Gali koje je uposlilo oko 40-ak radnika.

Pored napred navedenih preduzeća socijalni program sproveden je pre privatizacije i u IO“Prvi maj“, dosta se trgovalo akcijama stečenim u procesu privatizacije pogotovu Tigra po kom osnovu je u Budžetu Opštine u 2006. godini ostvareno više od 1.300.000,00 dinara, međutim mali broj je od ostvarenih prihoda pokrenuo akciju „otpremninom do posla“. Postoji malo samoinicijative i pokušaja samozapošljavanja i pokretanja sopstvenog biznisa. Raspoloživi podaci iz banaka i Fonda za razvoj govore da je naše područje na zadnjem mestu u rangiranju i da je sa ovog područja ubedljivo najmanje zahteva, može se slobodno reći i da ih nema.

Najvažniji problemi sa kojima se opština Pirot suočava su zasigurno veliki broj stvarno nezaposlenih, tehnološko i organizaciono zaostajanje privrednih preduzeća.

SWOT ANALIZA

SWOT analiza je nezaobilazan i često ključni korak u izradi svake strategije. Ona je osnova za uspostavljanje dugoročne strategije razvoja. Njen razvoj je zasnovan i gradi se na informacijama koje dobijamo iz osnovne/situacione analize i ciljeva koji su obuhvaćeni analizom:

- **Snage** (Strengths) i **Slabosti** (Weaknesses) – proizašle su kao rezultat internih analiza kojima je sagledan trenutni položaj lokalne zajednice i njene privrede u odnosu na pojedina kritična pitanja. Prednosti i slabosti lokalne zajednice moraju biti realno procenjene i obavezno stavljene u uporedni kontekst sa ostalim konkurentskim zajednicama, tj. njihovim prednostima i slabostima u domenu privrednog razvoja.

- **Mogućnosti** (Opportunities) i **Pretnje** (Threats) – rezultat su eksternih analiza, kroz koje su identifikovane i ocenjene ključne šanse i opasnosti koje predstavlja spoljašnje okruženje. Među spoljašnjim faktorima neophodno je sagledati sve one segmente koji su izvan zone uticaja lokalne zajednice – ekonomske promene na međunarodnom i nacionalnom nivou, regulatorne i zakonske izmene, socijalne i političke aspekte, kao i demografske i tehnološke promene.

SWOT analiza je najčešće korišćena metodologija za pravljenje slike stanja koja prikazuje gde se opština nalazi sada i kuda želi da ide. Suštinski je zasnovana na analizi i materijalima sakupljenim u ovom kontekstu. U nedostatku statističkih podataka ili u slučaju nepouzdanosti i tačnosti kvantitativnih podataka, ona može biti kompletirana kvalitativnim podacima sakupljenim putem istraživanja i/ili kroz konsultacije. Veliki doprinos kvalitetnoj izradi same Strategije ekonomskog razvoja Pirota i SWOT analizi koja je njen sastavni deo, predstavljali su podaci koji su obezbeđeni kroz proces Istraživanja i prikupljanja podataka za potrebe formiranja Kancelarije za lokalni ekonomski razvoj Pirota.

SWOT analiza ističe **snage** koje se mogu nadograditi; **slabosti** koje treba imati u vidu, i ako je moguće prevazići ih; **šanse** na koje se može uticati, te **pretnje** koje je potrebno minimizirati.

U procesu skiciranja SWOT analize, snage i slabosti su određene pre identifikacije šansi i pretnji. Ovo omogućava povezivanje prilika i snaga (prednosti) i eventualno pretnji i slabosti. Šanse i pretnje ne mogu ostati same, nepovezane pojedinosti. Ove potrebe moraju biti opravdane i objašnjene.

Korišćenjem ove tehnike, pokušali smo da rangiramo različite sadržaje ove četiri kategorije SWOT analize i to po važnosti i značaju. To je pomoglo da dođemo do uređene liste razvojnih potreba i potencijala Pirota, a istovremeno smo naglasili i principe opštinske politike razvoja.

SNAGE

- Relativno povoljan geografski položaj – na samoj granici sa EU, na Koridoru X
- Pirot je sedište okruga i najrazvijenija opština u njegovom sastavu
- Urađen Generalni plan Pirota – urbanistički osnov za razvoj
- Pogodne lokacije za izgradnju novih postrojenja (greenfield i brownfield)
- Ekonomska zona sa mogućnostima poslovanja u režimu slobodne zone
- Pristupačni uslovi i cene za ulaganje
- Inovirana opštinska administracija, spremnost za uspostavljanje partnerstva sa privatnim sektorom
- Veliki resursi slobodne radne snage
- Park prirode Stara Planina – ogroman potencijal za razvoj turizma
- Tradicija male privrede i zanatstva
- Osposobljenost komunalnih sistema da posluju kao profitabilna preduzeća i ostvaruju značajna investiciona ulaganja
- Zadovoljavajući procenat naplativosti komunalnih usluga
- Bogatstvo u pitkim vodama
- Hidro-potencijali za proizvodnju električne energije u mini hidro-elektranama
- Oblasti sa nedirnutom prirodom - zdrava sredina za život
- Veliko šumsko bogatstvo
- Pašnjaci i livade kao značajan resurs za razvoj stočarstva
- Ljudski resursi i multikulturna zajednica, kao jedinstvo različitosti na jednom prostoru
- Moderan i razvijen zdravstveni centar kome gravitira ceo okrug
- Razvijen kulturni život sa bogatom pozorišnom scenom i drugim kulturnim sadržajima
- Brojnost komunalnih sistema koji pružaju zadovoljavajući stepen usluga svojim korisnicima u odnosu na okruženje
- Tradicija i istorijska baština

SLABOSTI

- Velika migracija stanovništva, odlazak mladih obrazovanih kadrova
- Nedovoljan priliv investicija i broj novih radnih mesta
- Nekonkurentnost doma eg proizvoda i gašenje tradicionalnih delatnosti koje su bile simbol Pirota
- Stepen pripremljenosti urbanisti ko-projektne dokumentacije i nedostatak konkretnih projekata i programa
- Neadekvatno kvalifikovana radna snaga – visok broj nekvalifikovanih
- Obrazovanje koje ne prati potrebe privrede, nedostatak visoko obrazovnih ustanova
- Nedovoljno iskoriš enje prirodnih potencijala za privla enje turista i ulaga a
- Nedostatak kapaciteta za smeštaj – podjednako u gradu i na selima
- Nepovezanost poljoprivrednih proizvo a a radi zajedni kog nastupa i iskoriš enja potencijala
- Rad na crno, siva ekonomija
- Nedostatak savremenih tehnologija za održivo korišćenje raspoloživih prirodnih i ljudskih resursa
- Nedostatak motivacije usled nepostojanja podsticajnih mehanizama
- Velika stvarna nezaposlenost u koju pored broja zvanično prijavljenih da traže posao treba uračunati i nekoliko hiljada fiktivno zaposlenih koji imaju radno mesto, ali ne rade
- Problemi sa kapitalnim infrastrukturnim objektima; svi mostovi su sa ograničenom nosivošću zbog dotrajalosti i nemogućnosti njihove rekonstrukcije
- Veliki problemi u komunalnoj infrastrukturi ruralnih sredina

MOGUĆNOSTI

- Proces približavanja Evropskoj Uniji – iskorišćenje blizine granice, završetak kraka Koridora X, predpristupni fondovi EU
- Regionalizacija Srbije, decentralizacija i novo pozicioniranje Pirota
- Politička stabilnost, saradnja sa republičkim organima
- Donošenje propisa koji bitno utiču na lokalni razvoj (Zakon o planiranju i izgradnji, Zakon o putevima, Zakon o povraćaju imovine opštinama, Zakon o lokalnoj samoupravi, Zakon o poljoprivrednom zemljištu,...)
- Makroekonomska stabilnost
- Monetarna politika i bankarski sistem
- Carine i trgovinski sporazumi sa susednim zemljama
- Olakšavanje viznog režima – mogućnost razvoja trgovine i turizma, koristi od putnika u tranzitu
- Komplementarnost prirodnih i ljudskih resursa na regionalnom nivou
- Saradnja sa privrednicima iz okruženja, udruživanje na bazi klastera
- Geostrateška pozicija opštine - komparativna prednost Pirota i osnova za uspostavljanje i razvijanje održivih, funkcionalnih i organizacionih veza u regionu, npr. EuroBalkan
- Intenziviranje aktivnosti lokalne uprave u susret afirmaciji preduzetničkih modela u upravljanju opštinom kao i u mogućem pravcu povećanja fiskalne autonomije i nadležnosti opština u oblasti obrazovanja, socijalne i zdravstvene politike
- Urbanizacija sela
- Saradnja na regionalnim infrastrukturnim projektima; regionalna deponija, reciklažni centar, sistem za prečišćavanje otpadnih voda, vodovod, gasovod, elektrifikacija železnice
- Brendiranje lokalnih proizvoda kao razvojna mogućnost za revitalizaciju starih zanata i poljoprivrede, ali i za nove projekte

PRETNJE

- Politička nestabilnost i usporavanje procesa reformi
- Status Kosova, saradnja sa Haškim tribunalom, odnosi sa EU
- Globalna ekonomska kriza i smanjen priliv stranih investicija
- Stopa prirodnog priraštaja, trend starenja radne populacije
- Nedostatak održivih izvora finansiranja, kao posledica nedovoljne stope privrednog rasta
- Ekonomska i monetarna nestabilnost na nivou države i regiona
- Nepovoljna kreditna politika, izmena poreskih propisa
- Korupcija i siva ekonomija
- Problem državnog vlasništva nad građevinskim zemljištem, spor proces denacionalizacije, povraćaja imovine i restitucije
- Neujednačen razvoj u okruženju, brži razvoj Niša
- Slab priliv kapitala i podizanja nivoa tehnološke opremljenosti, kroz proces privatizacije
- Nedovoljan stepen jedinstvenosti tržišta i nezadovoljavajući razvoj tržišne ekonomije
- Nespremnost lokalne privrede za usvajanje novih standarda u poslovanju (ISO, HACCP, EURO)
- Neusaglašenost sistema obrazovanja sa zahtevima privrede i sa evropskim standardima
- Nedovoljna informatička opremljenost i obučenost stanovništva
- Nizak procenat aktivnog znanja stranih jezika
- Opasnost od ekološkog zagađenja, zbog putnog i železničkog transporta Koridorom X
- Nedovoljna svest o potrebi poštovanja propisa o zaštiti životne sredine

Nadležnosti i funkcije Kancelarije za lokalni ekonomski razvoj

Marketing

- Priprema, inoviranje i distribucija promotivnih materijala
- Organizacija promotivnih manifestacija
- Učešće na sajmovima i privrednim izložbama
- Organizacija i/ili učešće u informativnim kampanjama o važnosti direktnih stranih investicija i promociji poslovnog koncepta koji se odražava na lokalnu zajednicu
- Predstavljanje lokalne samouprave na regionalnom, državnom i međunarodnom nivou, u aktivnostima vezanim za LER.

Održavanje postojećih, privlačenje novih i širenje lokalnih poslovnih aktivnosti

- Stalni kontakt sa predstavnicima investitora (domaćih i stranih)
- Sistematski pristup u odnosima sa potencijalnim investitorima
- Organizacija obilazaka privrednih potencijala, za potencijalne investitore.

Kontakti i direktna podrška lokalnoj poslovnoj zajednici

- Dnevni kontakti sa lokalnim preduzetnicima, organizacija istraživanja u cilju unapređenja njihovih poslovnih sposobnosti
- Procena i vrednovanje mogućnosti za jačanje kapaciteta instrumenata podrške LER
- Pružanje pravne i tehničke podrške, davanje saveta i blagovremeno pružanje informacija
- Kreiranje trening programa za početnike u biznisu i poslovna udruženja
- Organizacija treninga za MSP i preduzetnike u oblasti pisanja projekata i pripreme dokumentacije za kreditne zahteve
- Pružanje pomoći lokalnim preduzetnicima u registraciji i preregistraciji
- Promovisanje koncepta preduzetništva i javno - privatnih partnerstava
- Podrška procesu strateškog planiranja
- Dnevna komunikacija sa Savetom za strateško planiranje
- Praćenje aktivnosti i sastanaka Saveta
- Nadzor nad realizacijom projekata proisteklih iz Strateškog plana za LER.

Podsticaj finansiranja

- Kontakti sa poslovnim bankama koje imaju filijalu u opštini u cilju korišćenja podataka sa finansijskog tržišta i adekvatnog informisanja predstavnika lokalne poslovne zajednice
- Identifikacija trenutnih finansijskih kapaciteta i preporuka najpovoljnijih finansijskih paketa usluga i kredita, korisnicima usluga Kancelarije za LER
-
- Priprema preporuka za kreiranje lokalnih mikrofinansijskih i garantnih šema.

Unapređenje radne snage

- Saradnja sa Nacionalnom službom za zapošljavanje (NSZ) – opštinskom filijalom
- Priprema i realizacija edukativnih programa za instruktore i konsultante u oblasti LER i preduzetništva

- Priprema baze podataka raspoložive radne snage na području opštine
- Priprema obuka i prekvalifikacija u skladu sa potrebama investitora
- Pružanje informacija nezaposlenima u vezi mogućnosti za pokretanje sopstvenog biznisa, potrebama investitora i programima samozapošljavanja.

Priprema i nadzor u realizaciji projekata od značaja za LER

- Analiza uslova na tržištu i mogućnosti za pokretanje novih razvojnih projekata
- Kontakti sa međunarodnim organizacijama i donatorima
- Istraživanje mogućnosti za finasiranje razvojnih programa
- Priprema, upravljanje i realizacija razvojnih projekata.

Savetodavna funkcija - Predlaže Skupštini i Predsedniku opštine /Gradonačelniku

- Stimulativne mere za otvaranje novih MSP i privlačenje stranih investicija
- Regulative (pravilnici, naredbe i uputstva) u oblasti ekonomskog razvoja
- Mere za poboljšanje sopstvenih izvora prihoda
- Poboljšanje radne sposobnosti i stvaranje jednakih mogućnosti za žene i ugrožene grupe
- Povećanje stope zaposlenosti i smanjenje siromaštva
- Poboljšanje inspeksijskih procedura koje utiču na ekonomski razvoj
- Pruža mišljenja za usvajanje i sprovođenje Lokalnih investicionih programa
- Podnosi inicijative za pripremanje i modifikovanje opštinskih planova i uspostavljanje industrijskih i tehnoloških zona i poslovnih inkubatora.

Održava i unapređuje odnose sa centralnim institucijama odgovornim za

EKONOMSKI RAZVOJ

- Radi sa nadležnim republičkim organima i institucijama
- Sarađuje sa regionalnim trgovinskim komorama, lokalnim/regionalnim institucijama nadležnim za ekonomski razvoj, poslovnim udruženjima i civilnim sektorom
- Predlaže socijalne programe i programe za zapošljavanje mladih u saradnji sa Nacionalnom službom za zapošljavanje
- Zarad poboljšanja pristupa poslovnim informacijama, u saradnji sa Republičkim zavodom za statistiku, Republičkim geodetskim zavodom i drugim telima i organizacijama, uspostavlja i održava objedinjeni informacioni sistem sa statističkim podacima i informacijama od značaja za poslovanje, ekonomski razvoj i smanjenje nezaposlenosti
- Radi sa drugim gradovima i opštinama, razmenjuje najbolje prakse i preduzima aktivnosti za usklađivanje razvojnih mera sa drugim opštinama.

Stvaranje i održavanje baze podataka

- Priprema baze podataka o raspoloživom stručnom osoblju
- Baza podataka o lokalnim kompanijama
- Baza podataka o novim i postojećim domaćim i stranim investitorima

- Baza podataka o mogućnostima za privatizaciju
- Baza podataka o slobodnom opštinskom vlasništvu, zemljištu pogodnom za izgradnju industrijskih postrojenja.

PRIVREDNI RAZVOJ (MSP, POLJOPRIVREDA I TURIZAM)

Ekonomsku bazu opštine čini industrija čije je učešće u ukupnom društvenom proizvodu privrede uvek bilo dominantno i povremeno prelazilo 50%. Najveći privredni subjekti su "Tigar"AD sa 2.023 zaposlenih , „Tigar tyres“ sa 2.300 zaposlenih i industrija odeće "Prvi maj" u tekstilnoj industriji sa oko 1.538 radnika. Industrija je imala najveće učešće u narodnom dohotku privrede sa 43,78% godine 2001, a zatim slede poljoprivreda, trgovina, saobraćaj, građevinarstvo. Ona apsorbuje i najveći broj radnika, oko 15% ukupnog stanovništva. Međutim realnost su danas neupošljeni industrijski kapaciteti.

Trenutne ekonomske tokove karakteriše uspešno poslovanje preduzeća "Tigar" KorporacijaAD. i Tigar tyres, a posebnu pažnju je potrebno posvetiti toku procesa privatizacije zbog potencijalno velikih mogućnosti priliva kapitala, ali i socijalnih tenzija zbog nezaposlenosti i neredovnih primanja.

Podaci koji se odnose na do sada obavljeni proces privatizacije preduzeća iz pirotskog okruga, za period od 2002. do 2009. godine, ukazuju na sledeće:

- Ukupno je privatizovano 23 preduzeća sa područja pirotskog okruga, pri čemu je najveći broj (14 preduzeća) iz opštine Pirot
- Ukupan iznos ostvaren kroz ove transakcije je oko 5.500.000 EUR
- Broj zaposlenih koji rade u preduzećima koja su dobila privatnog vlasnika iznosi približno 5.000 (od toga je više od polovine iz kompanije Prvi Maj, koja je ujedno i prodana za najveći iznos)
- Proces promene vlasništva je obavljen u različitim oblastima poslovanja, tako da su najzastupljenije delatnosti – trgovina, ugostiteljstvo, prehrana, građevinarstvo, proizvodnja boja i lakova, tekstilna, veterinarska, kao i informativna delatnost
- Broj zaposlenih sa visokom stručnom spremom iznosi oko 3% (150 zaposlenih), što ukazuje da se radi o prevashodno radno intenzivnim procesima koji se odvijaju u preduzećima koja su bila predmet privatizacije
- Izuzimajući navedenu privatizaciju Prvog Maja, najveći broj preostalih preduzeća je kupljen od strane fizičkih lica, domaćih poslodavaca, tako da nije došlo do značajnijeg priliva kapitala i tehnologija iz inostranstva.
- Kao značajan podatak treba pomenuti kupovinu imovine Gradske mlekare (nemački kapital) kao i imovinu Preduzeća Ljubomir Kartaljević u stečaju (grčki kapital)

Prikupljeni podaci koji se odnose na planiranu privatizaciju privrednih društava iz pirotskog okruga tokom 2009. godine, ukazuju na sledeće:

- Privredna društva koja do sada nisu prešla u privatno vlasništvo trenutno zapošljavaju blizu 1.500 radnika, što nije zanemarljiv broj u ukupnom broju zaposlenih

- Najveći broj privrednih društava je sa sedištem na teritoriji opštine Pirot (10 firmi od ukupno 14 koje su u planu privatizacije)
- Preovlađuju trgovinska preduzeća, kao i preduzeća iz oblasti tekstilne i građevinske delatnosti
- Veoma je uočljiv nizak procenat učešća zaposlenih sa visokom stručnom spremom u navedenim preduzećima (približno 3%). Ovo ukazuje da se radi o firmama koje se oslanjaju na radno intenzivan proces poslovanja, sa malo tehnoloških inovacija. Takođe, evidentno je da se ovako nisko učešće visokokvalifikovane radne snage pojavljuje kao konstanta (ranije privatizovana 23 preduzeća pokazuju identičan raspored), te se mora ozbiljno voditi računa o kadrovskim potencijalima celog pirotskog okruga.

Sektor privatnih radnji je vrlo interesantan za ovu opštinu. U Pirotu je početkom 2004. godine bilo nešto više od 1.000 aktivnih radnji i taj broj je imao uspone i padove u poslednjih pet godina. Najzastupljenije su radnje u trgovini (više od 50 %), zanatstvu i ličnim uslugama i ugostiteljstvu. Poreski propisi su doveli do zatvaranja mnogih radnji, posebno tezgi na robnoj pijaci.

Problemi organizacione i tehničke prirode u preduzećima kao što su: potreba promene kvalifikacione i kadrovske strukture, edukacija postojećeg kadra, potreba bolje tehničko-tehnološke opremljenosti, zastarelost i istrošenost opreme i mehanizacije, neophodnost uvođenja ekonomskog poslovanja i što brže organizacione i svojinske transformacije, takođe predstavljaju niz ograničavajućih faktora.

Uvidom o udokument "Informacije o stanju privrede u Opštini Pirot" razmatrane na Skupštini u junu 2007, kao i naknadnom analizom došlo se do sledećeg stanja privrede:

- Ekonomsku bazu opštine čini industrija čije je učešće u društvenom proizvodu dominantno. Struktura privrede u opštini se dugi niz godina nije menjala. Prema zadnjim sagledavanjima i dalje najveće učešće ima industrija (preko 40%), zatim poljoprivreda, trgovina, saobraćaj i građevinarstvo, dok ostali sektori imaju relativno mali udeo
- Nosioци privrede u gradu su sledeća preduzeća: Tigar tyres i Tigar AD Korporacija, IO „Prvi maj“ koja se svrstavaju u velika preduzeća, i mala i srednja preduzeća i to: Blagoje Kostić „Crni Marko“, Pionir-Marmil, Hladnjača, Gali, Jupiter, Zlatko Jovanović, Slobodna zona Pirot, Peksim i dr.
- Najpoznatije i najveće preduzeće u opštini je Tigar AD i Tigar Mh.

Broj zaposlenih Tigar Ad Korporacija na dan 31.12.2008.

Društvo	Broj zaposlenih
Tigar AD	193
Tigar Obuča	916
Tigar Poslovni Servis	179

Tigar Tehnička Guma	263
Tigar Hemijski Proizvodi	75
Trgovačka Mreža	181
Ostali	320
Ukupno	2.127

Stanje na dan 31.12.2008.

Broj zaposlenih preduzeća „Tigar tyres“ je 2.300.

- Tigar je prva srpska kompanija koja se početkom aprila našla na zvaničnom tržištu Beogradske berze, odlukom Komisije za listing „A“ i kotaciju koja je ustanovila da ova firma ispunjava kriterijume definisane Pravilnikom o listingu Beogradske berze.
- IO „Prvi maj“ je privatizovana. Kompanije Irve investicije i Jabuka preuzele su sredinom aprila 2007. godine ovo preduzeće. „Prvi maj“ je kupljen za 1,75 miliona EUR-a, uz obavezu investicija od oko 4.000.000 EUR. Broj zaposlenih u 2009 godini je 1.538.
- AD „Slobodna zona“ Pirot kao inkubator razvoja malog i srednjeg biznisa ima veliki uticaj na privlačenje stranih investicija s obzirom da poseduje i materijalne, kadrovske i infrastrukturne resurse. Opština je dala značajne podsticaje za razvoj biznisa u zoni oslobađajući je za period od 10 godina od taksi pri dobijanju građevinskih dozvola, priključaka na infrastrukturu i drugo. SO Pirot je trenutno vlasnik oko 13,5% akcija u zoni i to je najbolji vid javno - privatnog partnerstva u Srbiji. Indicija je da Slobodna zona i budući Industrijski park Pirot prerastu u objedinjenu Ekonomsku zonu Pirot.
- U okviru srednjih preduzeća zastupljene su privredne grane i to: industrija, trgovina, građevinarstvo, ugostiteljstvo.
- U okviru malih preduzeća zastupljene su kožarska, tekstilna, prehrambena industrija. Najveći broj malih preduzeća u opštini su iz privatnog sektora i to mahom registrovanih za proizvodnju i trgovinu na veliko i malo i uvoz- izvoz.

Poljoprivredna proizvodnja na području opštine Pirot, dugoročno posmatrano, ima tendenciju pada i zaostaje u odnosu na realne mogućnosti koje su određene raspoloživim agroekološkim i drugim uslovima. Na obim i strukturu poljoprivredne proizvodnje poslednjih godina prošlog i na početku ovog veka bitno su uticali sledeći činioci:

- a) Pretežan broj poljoprivrednih gazdinstava (domaćinstava) su mešovita i staračka i ona se najvećim delom orijentišu na naturalnu proizvodnju
- b) Prosečna površina gazdinstava je relativno mala, sa velikim brojem usitnjenih parcela, što u znatnoj meri poskupljuje upotrebu mehanizacije i otežava efikasniju organizaciju radnih procesa
- c) Muška radna snaga je većim brojem u dugom periodu bila zaposlena u industriji i izvan područja opštine, tako da su na imanjima uglavnom radili starci i žene
- d) Mali je broj specijalizovanih robnih gazdinstava
- e) Struktura poljoprivredne proizvodnje je pretežnim delom naturalnog karaktera, zbog čega se nedovoljno koriste raspoloživi kapaciteti, a posebno tržišni instrumenti.

Navedenim činiocima treba dodati i onaj zajednički za Republiku u celini: u dugom periodu investicije u poljoprivredi su znatno niže od njenog učešća u društvenom proizvodu.

Strategija lokalnog ekonomskog razvoja je u pozitivnoj koorelaciji sa Strategijom razvoja poljoprivrede opštine Pirot:

Predlog Strategije se sastoji iz dva dela. U prvom delu analizirani su uslovi, mogućnosti i ograničenja za razvoj poljoprivrede na području opštine Pirot, koji su klasifikovani u pet osnovnih grupa: (1) agroekološki, (2) demografski, (3) tehničko-organizacioni, (4) društveno-ekonomski, (5) tržišni.

Završna ocena navedenih uslova data je primenom SWOT analize, koja se u ekonomskoj nauci smatra jednom od najsavremenijih metoda analize i koja na pregledan način stavlja u odnos snage i slabosti same opštine prema mogućnostima i pretnjama koje joj nameće okruženje. SWOT analiza nam takođe služi da se opcije razvoja Opštine lakše prepoznaju i bolje procene.

U drugom delu dokumenta definisani su vizija, opšti i posebni ciljevi Strategije, zatim pravci razvoja, programi i projekti grana i linija poljoprivredne proizvodnje i na kraju predložena rešenja najznačajnijih ekonomskih, infrastrukturnih i drugih delatnosti koje znače «uslov svih uslova» za brži i potpuniji razvoj agrara u ovom kraju.

Osnovni ciljevi Strategije su:

1. Povećati obim i ekonomske rezultate u poljoprivednoj proizvodnji i preradi poljoprivrednih proizvoda, u skladu sa raspoloživim resursima, održivim razvojem, komparativnim prednostima područja i evropskim standardima kvaliteta.
2. Transformisati dominirajuću naturalnu (pretežnim delom) u robnu poljoprivrednu proizvodnju.

3. Ublažiti negativne demografske tendencije u ruralnim delovima opštine.

Kada su u pitanju grane i linije poljoprivredne proizvodnje, rezultati analize (u prilogu) nedvosmisleno ukazuju da strateški značaj za područje opštine Pirot ima stočarstvo i to linije govedarstvo, ovčarstvo i kozarstvo. Druge linije stočarske proizvodnje (svinjarstvo i živinarstvo) nemaju strateški, ali imaju nesporan ekonomski značaj.

Radi realizacije ciljeva u ovom dokumentu su predložene konkretne mere, programi i projekti, kao i mogući izvori finansiranja istih. Takođe, predloženi su i optimalni kapaciteti, kao i način obezbeđenja potrebnih količina stočne hrane.

Kao oblast vrlo blisko vezana za poljoprivredu je i ruralna ekonomija čime se otvara mogućnost razvoja i u ovoj oblasti. Ruralna ekonomija podrazumeva mrežu ekonomskih aktivnosti koje pokrivaju sela i varoši, a mogu da uključe i gradove.

Opština Pirot nema usvojenu Strategiju ruralnog razvoj ali je na njenoj teritoriji je uspostavljena Kancelarija za ruralni razvoj

Opština Pirot nesporno poseduje značajne **turističke resurse** na svojoj teritoriji, a zajedno sa onima u susednim opštinama ima realne šanse za dobro pozicioniranje na turističkom tržištu. U cilju sagledavanja značaja turizma za opštinu potrebno je sagledati sledeće aspekte:

✓ **Analiza postojećeg stanja i razvoja turizma opštine Pirot**

U dosadašnjem privrednom razvoju opštine, turizam nije bio tretiran kao stratejska grana, niti su u njegov razvoj ulagana značajnija sredstva. S toga je razumljivo što ni prihodi od turizma nisu učestvovali u značajnijoj meri u ukupnim prihodima opštine. Razlozi su brojni, ali prevashodni razlog je veoma loša materijalna baza, odnosno loša turistička infrastruktura i neorganizovan nastup opštine Pirot na regionalnom i nacionalnom turističkom tržištu. Konstatovano je da je turizam značajan za razvoj opštine i sveukupni napredak njenog stanovništva, te da su potrebna veća ulaganja u opremanje i uređenje prostora i osposobljavanje turističkih kapaciteta za prijem većeg broja turista. Sa druge strane, poželjno je da se simultano sa pomenutim akcijama sprovodi i odgovarajući marketing program turističke destinacije Pirot, zasnovan na temeljno urađenoj situacionoj analizi i marketing strategiji.

✓ **Analiza konkurentnosti**

Kada je u pitanju konkurencija, opština Pirot se može posmatrati kroz direktnu i indirektnu konkurenciju.

Direktna konkurencija

Opština Dimitrovgrad-zahvaljujući očuvanoj prirodnoj sredini ima potencijale za razvoj eko turizma i zahvaljujući postojanju Zvonačke banje poseduje dobru osnovu i za razvoj banjskog turizma. Takođe prednost ove opštine je i granični prelaz Gradina zbog velikog broja tranzitnih turista. Na teritoriji ove opštine je i veći deo kanjona reke Jerme kao i manastir Poganovo u njegovom središtu. Dimitrovgrad se nada osvajanju proizvodnje zdrave hrane i razvoja seoskog turizma.

Opština Knjaževac-Na teritoriji ove opštine se nalazi vrh Babin zub i istoimeni sportsko-rekreativni centar, koji se treba uključiti u ponudu Pirota. Ovakva situacija, gde jedan turistički resurs dele dve opštine je dobar primer kako bi trebalo na nivou lokalne samouprave da se razvijaju odnosi komplementarnosti. Ova opština poseduje još uvek neafirmisanu Rogošku banju koja se može svrstati u potencijalne konkurentne prednosti opštine.

Geografski položaj Pirota se smatra povoljnim, pre svega zbog tranzitnog položaja prema koridoru Beograd-Niš-Pirot-Dimitrovgrad-Sofija. Takođe konkurentnijom ovu opštinu čini i reka Nišava koja je predisponirala važnu saobraćajnu komunikaciju što je pozitivno uticalo na ukupan položaj opštine. Zato se često za Pirot kaže da je to „kapija istoka i kapija zapada“. Jedna od prednosti je i razvoj Stare planine kao turističke regije sa izuzetnim prirodnim vrednostima. Zato se geografski položaj Pirota zajedno sa prirodnim i antropogenim resursima smatra jednim od najznačajnijih faktora turističke valorizacije Pirota.

✓ **Prednosti i nedostaci**

<i>Prednosti opštine Pirot:</i>	<i>Nedostaci opštine Pirot:</i>
<ul style="list-style-type: none"> -tranzitni položaj u odnosu na put Niš-Sofija -veliki potencijal u prirodnim turističkim resursima -dobro očuvana životna sredina -atraktivni antropogeni turistički resursi -etnografsko nasleđe i arhitektura -veliki broj izletišta i turističkih lokaliteta -Zavojsko jezero, reke -kulturne manifestacije 	<ul style="list-style-type: none"> -nedovoljno iskorišćeni turistički resursi -nepostojanje organizovanog nastupa na tržištu loša saobraćajna infrastruktura -loši smeštajni kapaciteti -loša komunalna opremljenost izvan grada -nepostojanje izgrađenog turističkog imidža -slabi higijenski uslovi -nedovoljna primena savremenih tehnologija -nepostojanje promotivnih aktivnosti...

✓ **Ciljevi razvoja i oblici razvoja turizma na teritoriji opštine Pirot**

Ciljevi razvoja:

1. očuvanje i unapredjivanje turističkih i drugih resursa Pirot
2. kreiranje turističkih vrednosti kroz integralan turistički proizvod Pirot
3. razvoj komplementarnih vidova turizma Pirot
4. podizanje nivoa kvaliteta turističkih i ugostiteljskih usluga
5. razvijanje predstave tj. turističkog imidža o Pirotu kao turističkoj destinaciji
6. priprema preduzetnika i drugih nosioca turističke ponude

Ostvarenje ovih ciljeva zajedno, u dugom roku, rezultiraće većom satisfakcijom potrošača.

Oblici razvoja:

omladinski i ekscurzioni turizam

ekoturizam

seoski turizam

tranzitni turizam

poslovni turizam

izletnički turizam

✓ **Vizija razvoja turizma**

Predstavlja pružanje ukupnog zadovoljstva turista kroz kvalitet i kvantitet ponudjenih turističkih i pratećih usluga uz skladan društveni, privredni i kulturni razvoj turističke destinacije. Ovako definisana vizija turističke destinacije Pirot odražava fazu životnog ciklusa turističke industrije, omogućava ostvarivanje ciljeva paralelno sa ostvarivanjem ekonomskih ciljeva i uvažava veći uticaj sociokulturnih faktora.

Posmatrajuci parametre dosadasnjeg razvoja opstine Pirot, kao i trendove, dolazimo da zakljucka da je opstina Pirot srednje razvijena opstina sa ogromnim potencijalima i povoljnim geografskim položajem. Svetska ekonomska kriza 2008. godine ostavila je nesagledive posledice, ne samo na razvoj opstine, vec citave drzave. Vodeci privredni stubovi smanjili su mogucnost uposljavanja nove radne snage, a sa druge strane i mogucnost inovacije, investicije i privrednog rasta.

Ono sto ce u buducnosti predstavljati osu buduceg privrednog razvoja je svakao Koridor 10, ciji se zavrsetak planira za kraj 2013.godine. Uz to, lokalna samouprava intezivno radi na uspostavljanju industrijske i jacanju slobodne zone Pirot, kao jedan od modela privlacenja stranih investitora. Sa druge strane, vodeci se dosadasnjim razvojem, potencijalima i Master planom Stare planine, ovaj prostor u buducem razvoju treba da predstavlja centar razvoja turisticke privrede u jugoistocnom delu Srbije, sto ce se pozitivno odraziti na celokupni region i opstine na kojima se prostire stara planina. Na kraju zakljucak i preporuka je da su tri najvaznije grane na kojima bi trebalo zasnivati buduci privredni razvoj opstine: industrija, poljoprivreda i turizam, sto se donekle poklapa sa studijama i planovima stranih investitora.

MAPA RESURSA OPŠTINE BABUŠNICA

Opšti podaci

Opština Babušnica se nalazi u brdsko-planinskom reonu jugoistocne Srbije u dolini reke Lužnice, na 43.03 severne geografske širine i 22.25 istocne geografske dužine. Reka Lužnica gradi Lužnicku kotlinu koja ima nadmorsku visinu između 470 i 520 metara. Opština Babušnica obuhvata Lužnicku kotlinu, deo zvonackog kraja (Derekul) i gornje Zaplanje na površini od 529 km². Opština Babušnica Granici se sa teritorijom opština: Dimitrovgrad, Pirot, Bela Palanka, Gadžin Han, Vlasotince, Crna Trava, a izlaskom na granicu prema Bugarskoj (u dužini od 16 km) svrstava se u grupu pograničnih opština. Teritorija Opštine Babušnica spada u nerazvijene opštine Srbije. Ovo područje suočeno je sa kumuliranim ekonomskim (bez industrijskih kapaciteta, kolaps velikih sistema, nerazvijeno preduzetništvo, spor proces privatizacije), strukturnim (visoka nezaposlenost), socijalnim i demografskim problemima (intenzivno demografsko pražnjenje). Veliki problem je i nerazvijenost poslovne infrastrukture. Drugi faktor, važan za buduci razvoj opštine jeste blizina bugarske prestonice, Sofije i regionalnog centra Niš. Osim strateškog značaja za celi okrug, ovi centri mogu da se posmatraju i kao izvori investicija, usmereni na valorizaciju strateških prednosti pogranične teritorije. Treće, kroz region ili u

njegovoj blizini, prolaze važni transportni i infrastrukturni koridori, koji imaju bitnu ulogu za razvoj celog regiona i jugoistočne Evrope. U pirotskom okrugu najveći značaj imaju sledeći koridori: koridor 10c, kao deo panevropskog Koridora 10 kroz našu zemlju, predstavlja najkraci put kojim je Evropa povezana sa Bliskim Istokom. On predstavlja osnovnu putnu arteriju Evrope. međunarodni put E-75 (Budimpešta-Subotica-Beograd-Niš-Skoplje-Atina) koji je jedan od najbitnijih i najprometnijih transportnih koridora. To je saobraćajni pravac koji objedinjava sve pravce iz zapadne, severne i srednje Evrope prema Grčkoj i maloj Aziji. U Nišu se racva na autoput ka Solunu i Atini i Sofiji-Istambulu. međunarodni put E-80 (Niš-Bugarska granica). Površinsku hidrografsku mrežu čine manji vodotokovi koji Lužnicom i Tegošnicom oticu ka Vlasini i Južnoj Moravi, a Jermom ka Nišavi i Južnoj Moravi. U opštini Babušnica se nalazi nekoliko kraških vrela sa oko 3000 l/s među kojima se izdašnošću ističu vrela Ljuberade. Od posebnog je značaja kraško termalno vrelo Zvonacke Banje sa 28° C na izvorištu. U opštini Babušnica zastupljen je kraški reljef u kome dominiraju vrtace i kraške doline. Ističu se dva morfološka elementa: Lužnicka kotlina i obodni planinski predeli, a cela opština pripada brdsko planinskoj oblasti sa oko 80% površine, odnosno 420 km² je u intervalu iznad 500 m nadmorske visine, dok preostali deo ima ravnicaški karakter.

Nepovoljna geografska konfiguracija terena znatne površine brdsko planinskog dela izdvajaju jake procese erozije zemljišta što oslabljuje infrastrukturnu povezanost, posebno južnih delova opštine (Crvena Jabuka, Rakov Dol, Radosin). U Lužnickoj kotlini dominira umereno kontinentalna klima do planinske klime. Poljoprivredno zemljište na teritoriji opštine je oko 30.000 hektara od čega su 50% oranice, 46% livade i 4% višegodišnji zasadi. Šumsko zemljište je na oko 20.000 hektara. Glavne saobraćajnice su: regionalni put Niš – Bela Palanka – Babušnica – Zvonce (jedan ogranak) i Niš – Pirot – Dimitrovgrad – Zvonce (drugi ogranak); magistralni put Pirot – Babušnica – Vlasotince – Leskovac i mreža lokalnih puteva koja je razgranata ali lošeg kvaliteta kolovoza.

Lokacija: Opština Babušnica se nalazi u Pirotskom okrugu, jugo-istočno od Pirota, granici se sa: na severu Opštinom Bela Palanka, na severo-istoku Opštinom Pirot, na istoku Opštinom Dimitrovgrad, na jugu Republikom Bugarskom i Opštinom Crna Trava i na zapadu Opštinama Vlasotince i Gadžin Han. Udaljenost od Beograda: 311 km

Stanovništvo

Populacija: 15.734 Urbano: 4.563; Ruralno: 11.171

Nacionalni sastav stanovništva: Srbi – 14.141, Crnogorci - 2, Jugosloveni - 56, Bugari – 1.017,

Muslimani – 1, Romi – 128, Hrvati - 6, Makedonci – 5, Ostali – 378.

Ekonomске aktivnosti: Industrija (ali do sada je privatizovano samo jedno gradevinsko preduzece, dok je za ostala preduzeca privatizacija spora i još uvek neizvesna), poljoprivreda (uglavnom samo naturalna proizvodnja hrane sa malim viškovima koji se prodaju na lokalnoj zelenoj pijaci), trgovina, mala i srednja preduzeca i uslužne delatnosti (veliki je broj “Pecalbara” koji se bave gradevinskim poslovima širom zemlje)

Opštinska skupština: Skupština koja broji 37 odbornika.

Opšti podaci – tabelarni prikaz

Opština	Povrsina Km ²	Naselja		Stanovništvo		Katastarske opštine	Regisrtovane mesne zajednice	Mesne zajednice
		broj	Prosecna povrsina Km ²	ukupno	Na 1km ²			
Babusnica	529	53	10.0	14222	27	51	53	8

Opština	1948	1953	1961	1971	1981	1991	2002	2006
Babusnica	37532	37312	34316	29053	23072	19226	15626	14222

- Stanovništvo staro 15 i više godina prema skolskoj spremi, po popisu 2002. godini

Opština	ukupno	Bez skolske spremlje	1-3 osnovne skole	4-7 razreda osnovne skole	Osnovno obrazovanje	Srednje Obrazovanje	Više Obrazovanje	Više Obrazovanje	Nepoznato
Babusnica	14038	1794	711	3709	3595	3445	351	219	214

EKONOMSKA STRUKTURA I EKONOMSKI RAZVOJ

Opšte ekonomske karakteristike

Ekonomska razvijenost

Opština	Društveni proizvod po stanovniku (2005)god	Narodni dohodak po stanovniku (2005)god	Na 1000 stanovnika		
			Prosecni godišnji prirastaj stanovnika 1991-2002god	Zaposlena lica	Nezaposlena lica 31.12.2006
Babusnica	71395	63656	-17.9	123	138

Društveni proizvod po stanovniku u opštinama pirotskog okruga je dvostruko manji od republičkog proseka (u Republici Srbiji on je 2005. godine iznosio 144.109 dinara), izuzimajući opštinu Pirot. U odnosu na njegovu vrednost iz 2000. godine (2000. godine iznosio je: u opštini Babušnica 19.505din., u opštini Bela Palanka 17.856 din., u opštini Dimitrovgrad 21.422 din., u opštini Pirot 35.809din.), zapaža se da se trostruko povećao (u Republici se on u istom periodu povećao četiri puta). Narodni dohodak po stanovniku u opštinama pirotskog okruga (izuzimajući

opštinu Pirot) je duplo manji od narodnog dohodka u Republici Srbiji (njegova vrednost u Republici 2005. godine je 123.474dinarara). U odnosu na vrednost narodnog dohodka po stanovniku 2000. godine (2000. godine iznosio je: u opštini Babušnica 25.446 din., u opštini Bela Palanka 17.223 din., u opštini Dimitrovgrad 16.839 din., u opštini Pirot 30.995 din.), dohodak je utrostrucen u opštini Pirot i udvostrucen u ostalim opštinama okruga. Opština Babušnica spada u drugu grupu nerazvijenih podrucja-podrucje sa posebnim razvojnim problemima.U ovoj opštini je pored strukturnih problema, u dužem vremenskom periodu, prisutan I proces intenzivnog demografskog pražnjenja. Ovu opštinu karakteriše: intenzivno demografsko pražnjenje (smanjenje broja stanovnika za više od 40% u periodu 1971. do 2002. godine), strukturni problemi u privredi, pogranični položaj. Na taj nacin, opština Babušnica spada u grupu demografski ugroženih podrucja.

Najvažnije privredne grane u Opštini Babušnica:

poljoprivreda, tekstilna industrija, trgovina, Industrija građevinskog materijala, metalna, gumarska.

Poljoprivreda i šumarstvo

Stanovništvo spada u grupu glavnih društvenih faktora koji uticu na razvoj poljoprivrede. Jer, od odnosa ljudi u proizvodnji, od primene nauke i tehnike zavisi stepen razvijenosti poljoprivrede. Praksaje pokazala da i najnepovoljnije prirodne uslove covek može korigovati i svojim radom bitno poboljšati, i obrnuto. Kada su u pitanju ruralna podrucja Opštine Babušnica, nagla migracija mladih u potrazi za boljim uslovima života i ostajanje starackog stanovništva u seoskim sredinama jedni su od najbitnijih faktora koji su izazvali deagrarijaciju ovih sredina. Usitnjenost parcela i poseda poljoprivrednih gazdinstava je drugi bitan faktor koji negativno utice na poljoprivrednu proizvodnju, naime na teritoriji Opštine Babušnica, prosečna velicina poseda poljoprivrednog gazdinstva iznosi oko 3 ha, a prosečna velicina parcele iznosi oko 22 ara, što negativno utice na mogućnost primene agrotehnickih mera, adekvatne mehanizacije, melioracije i rentabilnost poljoprivredne proizvodnje, što nameće potrebu za komasacijom i ukрупnjavanjem poseda, kao bitnim preduslovom za razvoj poljoprivredne proizvodnje.

Industrija

Ako se uopšte može govoriti o postojanju industrije u babušnickoj opštini do 1941. godine, onda su to manji objekti skromnih kapaciteta sa relativno malim brojem radnika, bez tehnicke podele rada, ali se zbog svoje prednosti nad zanatskim radnjama donekle mogu ubrojiti u industrijske objekte na ondašnjem stepenu razvoja. Svojom pojavom i proizvodima uticali su na određene promene u životu stanovništva Pirotskog okruga. U opštini Babušnica nagli razvoj započeo je posle 1944.godine odnosno 1959.godine, kada su u njoj proradili prvi industrijski pogoni : Industrija građevinskog i vatrostalnog materijala „Suva planina“ I industrija hemijskih i metalnih proizvoda „Lužnica“. Rudnik kamenog uglja „Nova Jerma“ u Rakiti I Metalno preduzeće i livnica „Balkan“ u Velikom Bonjincu su bili jedini industrijsko-rudarski kapaciteti, prvenci u ono vreme u opštini. Osim spomenutih industrijskih preduzeća, u privredni život Babušnice, do kraja osamdesetih godina uključili su se i drugi industrijski kapaciteti (Industrija konfekcije „Tekstilkolor“, Fabrika unutrašnjih automobilskih guma „Tigar“), kao i druge značajnije radne organizacije s područja tercijarnih, komunalnih i vanprivrednih delatnosti: Trgovinsko preduzeće „Angropromet“, Poljoprivredna zadruha „Jedinstvo“, Komunalno uslužno preduzeće „Komunalac“, Dom narodnog zdravlja, Srednjoškolski centar „Vuk Karadžić“ i druge.

Najvažnije industrijske grane danas, su:

Tekstilna industrija: izvozno je orijentisana posebno u prodaji gotove konfekcije, trikotažnih odevnih predmeta. Najveći proizvođači i izvoznici u grani po proizvodima su: „Lisca“ Babušnica-ženski veš, kupaci program, „Standard –Lego“ Babušnica.

Gumarska industrija: „Tigar“ Pirot i „Tigar“ Babušnica

Industrija građevinskog materijala: „Jupiter“ Pirot, Beton-stil Babušnica,

Metalna industrija: D-kompani Babušnica

Dohodak od industrije u opštini Babušnica učestvuje sa 55.2%. U industriji je 2006.godine bilo zapošljeno 49.2 % ukupno zapošljenog stanovništva.

Turizam

Turisticki potencijali i resursi

Arheološka nalazišta - u selu Strelcu (opština Babušnica) postoje ostaci jednog utvrđenja u cijoj je blizini pronađena, 1906. godine, rimska vojnicka oprema.

S u v a p l a n i n a je dugačka 42 km i široka 15 km. Pruža se od niške kotline na severu do doline Lužnice na jugu. Mogućnosti za turističko iskorišćavanje Suve planine su brojne. Najveću morfološku specifičnost predstavlja potkovicasti greben na kome se nalazi najviši planinski vrh, Trem od 1.810 m. Ukupne je dužine oko 24 km, a sa njegovih ivica se obrušavaju vertikalne stene visoke preko 800 m.

Površ Valožja je kraška zaravan, površine oko 57 km², iza Potkovicastog grebena, visine 1.400-1.500 m. Izbrazdana brojnim vrtacama, škrapama i "valogama" (uvalama). Oblast bez otoke zahvata površinu od 20 km²). Međutim, i pored suve površine, unutrašnjost i podnožje obiluje vodom koja se javlja u vidu brojnih kraških izvora i vrela.

Zvonacka banja. Iako poznata još starim Rimljanima, voda Zvonacke Banje kao da je posle turskog perioda, 1903. godine ponovo otkrivena. Dugo je služila samo lokalnom stanovništvu, dok 30-ih godina XX veka nisu počele da se grade privatne vile, pored muškog i ženskog kupatila. Sportski bazen je izgrađen tek 1961. godine, a po izgradnji hotela "Mir", 1987. godine i renoviran. Voda Zvonacke Banje potpomaže lečenje: nervnih bolesti, bolesti lokomotornog aparata, povišenog krvnog pritiska, menadžerskih bolesti, upalnih priomena na ocima, klimakteričnih tegoba. U današnje vreme, kada se živi vrtoglavom brzinom i sa stresom kao redovnom pojavom, boravak u banji može imati zaista "čudotvorne moći". Šetnje trasiranim "stazama zdravlja", uživanje u tišini, kupanje u toploj vodi, dijetalna ishrana, smiruju napetosti gradskog čoveka. Pored toga, banja ima izvanredne predipozicije i za kongresni, ekurzioni i turizam lica trećeg doba. Poželjno je na adekvatan način sjediniti boravak u banji sa posetom ostalim motivima u okolini. Još uvek je nedovoljno turistički afirmisana, opremljena i posećena. U njenoj okolini nalaze se atraktivni i prirodni i antropogeni turistički motivi koncentrisani u dolini Jerme, poseduju određene smeštajne kapacitete, te kao takva ima sve elemente za posebno posmatranje u turističkom smislu.

Asenovo kale, koje se nalazi nedaleko od Zvonacke Banje, predstavlja ostatke temelja i zidova srednjovekovnog utvrđenja na istaknutoj steni u reljefu (1032) sa desne strane Zvonacke reke.

Tvrđava je bila oblika četvorougona dugog oko 40 m, sa zidovima debljine oko 2 m, od

tesanog bigra. Posetioци ovih ruševina mogu uživati u predivnom pogledu na panoramu banje, selo zvonice, planinu Stol, Vlašku planinu, ali i Bugarsku sa Rilom na horizontu. Sam vrh pristupačan je samo sa jedne strane do koje vodi planinarska staza.

Tradicionalna izložba priplodnih grla stoke je manifestacija koja ima za cilja da promoviše stocarsku proizvodnju na teritoriji opštine. Održava se na dan opštine 13.oktobra. Izložba ima lokalni karakter.

Vurdijada- izložba mlecnih proizvoda. To je manifestacija lokalnog karaktera. Održava se na dan opštine 13.oktobra.

Lužnicki letnji festival-LUFES. Održava se u toku leta jula ili avgusta meseca. Lokalnog je karaktera.

Lužnicko kulturno leto je najveća kulturna manifestacija u opštini. Podrazumeva izložbe slika, likovne kolonije... održava se u toku leta jula ili avgusta meseca.

Dohodak i životni standard

Narodni dohodak po delatnostima ukazuje na činjenicu da industrija donosi najviše prihoda godišnje. Dohodak iz industrije u ukupnoj privredi regije iznosi 55.2%. Učešće primarnog sektora u dohodku je 26.6%. Dohodak iz gradevinarstva u ukupnoj privredi je 1.3%. Trgovina na veliko i malo učešćuje u narodnom dohodku 6.1%.

Tržište rada karakteriše visoka nezaposlenost, velika prikrivena nezaposlenost, nisko učešće zaposlenosti u privatnom sektoru i relativno dobra mobilnost radne snage gradevinske struke. Nezaposlenost ima dugorocni, strukturni i tranzicioni karakter. Visoka stopa registrovane nezaposlenosti, prikrivena zaposlenost (višak zaposlenih) ukazuje na izuzetno nepovoljnu situaciju na tržištu rada pre svega strukturnu nezaposlenost i njen dugorocni karakter.

Od ukupnog broja zaposlenih 49 % su žene. Zaposleni u preduzecima, ustanovama, zadrugama i organizacijama cine 88.8.% . Privatni preduzetnici, lica koja samostalno obavljaju delatnost i zaposleni kod njih cine 11.2%. Primarne delatnosti angažuju stanovništvo zaposleno u

poljoprivredi, šumarstvu, lovu i ribolovu - 1.3%.

Sekundarne delatnosti zapošljavaju stanovništvo u rudarstvu, industriji, građevinarstvu i proizvodnom zanatstvu. Najveći broj zaposlenih je upravo u sekundarnom sektoru 54.3%.

Zaposlenost posmatrana po delatnostima ukazuje na činjenicu da je najveći broj stanovnika zaposlen u industriji 40.1%

Veliki procenat stanovnika zaposlen je u oblasti trgovine (8.5%) i zdravstva (8.4%) Tercijarne delatnosti obuhvataju stanovništvo koje radi u neproizvodnim privrednim granama: trgovini, turizmu, ugostiteljstvu, uslužnom zanatstvu, saobraćaju, bankarstvu - 9.1%. U okviru tercijarnog sektora, trgovina zapošljava najveći broj stanovnika. Kvartarne delatnosti okupljaju lica zaposlena u društvenom funkcionalnom sektoru: školstvu, zdravstvu, nauci, kulturi, odbrani i drugo. Nivo zaposlenih u kvartarnom sektoru je 19.4%. Razlog ovakvog stanja jeste veliki broj zaposlenih u zdravstvu (6.6%) i obrazovanju (5.6%).

Broj lica koja traže zaposlenje 1956 (stanje 2006.godine), što je 1.7 % ukupne nezaposlenosti Srbije. Stopa nezaposlenosti je 33.5%.

Struktura registrovanih nezaposlenih lica je nepovoljna-u strukturi nezaposlenih 82.6 % čeka posao više od jedne godine. Najveće učešće u registrovanoj nezaposlenosti prema dužini čekanja na zaposlenje imaju lica koja prvi put traže zaposlenje (35.5%), zatim slede ona koja čekaju od 1 do 2 godine (25.8%), ona koja čekaju do 1 godine (23.4%), 2-3 godine (15.8%), 3-5 godina (12.7%), 5-8 godina (7.7%), 9-10 godina (3.5%) i lica koja čekaju preko 10 godina (11%).

Najveći broj nezaposlenih lica posmatrano prema starosti ima kategorija lica starosti 31-40 godina (24.8%) i lica starosti 41-50 (25.1%). Prema polnoj strukturi najveće učešće u registrovanoj nezaposlenosti čine žene (51.2%) i to starosti od 41 do 50 godina (26.9%) . Nezaposlenost posmatrana prema stručnoj spremi pokazuje da je 45.9 % lica bez kvalifikacija. Poređenjem ovih podataka sa podacima za Republiku Srbiju može se zaključiti da je u pirotskom okrugu znatno više registrovanih nekvalifikovanih lica u odnosu na republički prosek koji iznosi 31.9%.

S.W.O.T. ANALIZA

Na osnovu prikupljenih podataka koji prikazuju trenutno stanje u pojedinim oblastima, odnosno daju osnovu za procenu lokalne privrede, uradena je zakljucna S.W.O.T. analiza opštine Babušnica, odnosno analiza osnovnih snaga, slabosti, mogućnosti i pretnji sa kojima se suočava opština Babušnica. Snage i slabosti predstavljaju interne (unutrašnje) faktore, odnosno internu analizu koja treba da ukaže na to šta su prednosti a šta nedostaci opštine, dok pretnje i mogućnosti predstavljaju eksterne (spoljne) faktore, odnosno eksternu analizu koja treba da identifikuje potencijalne pretnje razvoju kao i da ukaže na to šta su šanse, odnosno mogućnosti opštine. Snage i mogućnosti predstavljaju pozitivne, dok slabosti i pretnje predstavljaju negativne faktore ekonomskog razvoja. Ukrštanjem internih snaga i slabosti sa mogućnostima i pretnjama identifikovali smo sledeću S.W.O.T. analizu za :

SNAGE:	SLABOSTI:
Geografski položaj (blizina saobraćajnog koridora E10, E75, E80 i blizina Bugarske granice)	Veoma mali poslovni imidž opštine
Iskustvo sa stranim investitorima	Delimično uspešna privatizacija
5 srednjih firmi	Nedovoljna poslovna infrastruktura (Industrijska zona, voda, struja, putevi, kanalizacija)
Oko 30 mikro i malih firmi	Nedostatak kvalifikovane radne snage
Oko 150 preduzetničkih radnji	Nedostatak obrtnih sredstava za rad preduzeća
Oko 1.500 registrovanih poljoprivrednih gazdinstava	Nedostatak investicionog kapitala
Registrovana poljoprivredna udruženja (stocari i vocari)	Nedostatak poslovnog info centara i mreže za poslovno lobiranje
Prirodni resursi pogodni za razvoj	Usitnjeni poljoprivredni posedi

organske poljoprivrede Turisticki potencijal Zvonacka Banja Turisticke manifestacije	Migracija mladih Nemanje kancelarije za Lokalni ekonomski razvoj
MOGUĆNOSTI: Novi investitori Rast svetskog i evropskog tržišta organskih proizvoda Donatorska sredstva IPA	PRETNJE: Svetska ekonomska kriza Republicka administracija Veliki gradovi Lobi drugih interesnih grupa Konkurencija na novim tržištima

Vizija ekonomskog održivog razvoja opštine Babušnica je da svoje prirodne i poslovne potencijale usmeri na izgradnju savremene ekološke opštine pod brendom LUŽNICKA OAZA kako bi se ubrzao rast postojećih i pospešilo osnivanje novih lokalnih preduzeca, preduzetnickih radnji i poljoprivrednih gazdinstava i uspostavila puna zaposlenost stanovnika opštine Babušnica.

STRATEŠKI CILJEVI

Ciljevi preciznije pokazuju kakve rezultate zajednica želi postići. Ciljevi su mnogo više opisni i konkretni nego vizija i treba da se direktno vežu za nalaze do kojih se došlo procenom lokalne privrede. Na osnovu analiza stanja, S.W.O.T. analize, definisanih kritičnih pitanja i vizije opštine Babušnica, članovi radnih grupa i saveta za izradu lokalne ekonomske strategije definisali su 4 cilja koja, u periodu od 2010. do 2020. godine, treba realizovati kako bi opština Babušnica postala ekonomski srednje razvijena opština u Srbiji.

PREGLED STRATEŠKIH CILJEVA:

Strateški cilj 1.

Stvaranje uslova za razvoj poslovne infrastrukture kao preduslov za preoblikovanje lokalne ekonomije opštine Babušnica.

Strateški cilj 2.

Stvaranje uslova za ubrzan razvoj lokalnih preduzeca i preduzetnickih radnji koji rade u industriji prerade i izvoza organskih poljoprivrednih proizvoda, eko turističkoj industriji i industriji usluga.

Strateški cilj 3.

Stvaranje uslova za efikasno iskorišćenje prirodnih ekoloških resursa, organske poljoprivrede i ubrzan razvoj lokalnih poljoprivrednih gazdinstava, poljoprivrednih udruženja i zadruga

Strateški cilj 4.

Stvaranje uslova za poboljšanje života i poslovanja u seoskim naseljenim mestima opštine Babušnica.

MERE I AKTIVNOSTI

- **Strateški cilj 1.** Stvaranje uslova za razvoj poslovne infrastrukture kao preduslov za preoblikovanje lokalne ekonomije opštine Babušnica

Broj mere	Naziv mere
1.1	Pripremne aktivnosti za razvoj poslovne infrastrukture
1.2	Osnivanje Kancelarije za promociju lokalnog održivog ekonomskog razvoja opštine
1.3	Podizanje kapaciteta komunalnog preduzeca i poboljšanje komunalnih usluga građanima i privrednim subjektima
1.4	Reorganizacija industrijske zone Babušnica
1.5	Renoviranje centralne gradske zone i osnivanje zone unapređenog poslovanja
1.6	Podizanje kapaciteta opštinske turističke organizacije Babušnica
1.7	Podizanje kapaciteta obrazovnih institucija u opštini Babušnica
1.8	Izgradnja AKVA PARKA – BISER BABUŠNICE (kompleksa bazena za kupanje)
1.9	Izgradnja ekološke turističke destinacije ZVONACKA BANJA
1.10	Uspostavljanje bolje saradnje sa republickom Vladom i nacionalnim institucijama kako bi se razvila poslovna infrastruktura u opštini Babušnica

- **Strateški cilj 2.** Stvaranje uslova za ubrzani razvoj lokalnih preduzeca i preduzetnickih radnji koji rade u industriji prerade i izvoza organskih poljoprivrednih proizvoda, eko turističkoj industriji I industriji usluga

Broj mere	Naziv mere
2.1	Osnivanje preduzetnicko inovativnog centra za razvoj LUŽNICKA OAZA
2.2	Uspostavljanje regionalne privredne manifestacija LUŽNICKI EKO POSLOVNI SABOR
2.3	Osnivanje biznis inkubatora opštine Babušnica
2.4	Uspostavljanje eko zdravstvenog i SPA turizma u opštini Babušnica

- **Strateški cilj 3.** Stvaranje uslova za efikasno iskorišćenje prirodnih ekoloških resursa, organske poljoprivrede i ubrzani razvoj lokalnih poljoprivrednih gazdinstava, poljoprivrednih udruženja I zadruga

Broj mere	Naziv mere
3.1	Osnivanje Centra za razvoj organske poljoprivrede u Pirotskom okrugu
3.2	Podizanje kapaciteta poljoprivrednih udruženja u opštini Babušnica
3.3	Uvođenje i održavanje standarda dobre poljoprivredne prakse u registrovanim poljoprivrednim gazdinstvima opštine Babušnica
3.4	Unapređenje poljoprivredne proizvodnje u registrovanim poljoprivrednim gazdinstvima opštine Babušnica
3.5	Izgradnja lokalne veletržnice i unapređenje prodaje i izvoza organskih poljoprivrednih proizvoda

- **Strateški cilj 4.** Stvaranje uslova za poboljšanje života i poslovanja u seoskim naseljenim mestima opštine Babucnica

Broj mere	Naziv mere
4.1	Osnivanje lokalnih akcionih grupa (LAG) u selima opštine Babušnica
4.2	Osnivanje lokalnih teritorijalnih razvojnih saveza u selima opštine Babušnica
4.3	Obnova infrastrukture u selima opštine Babušnica
4.4	Revitalizacija kulturnog nasleda u selima opštine Babušnica

Razvojne mogućnosti i izazovi

Ekonomski razvoj opštine u prethodnom periodu karakteriše orijentacija na razvoj industrije, kao i privatna inicijativa u oblasti trgovine. No, usled problema oko privatizacije, industrija je u međuvremenu postala i glavna slabost opštine. Slabosti su još i poljoprivreda, s obzirom na to da je njen razvoj potpuno zapostavljen i odvija se uglavnom na usitnjenim, starackim i sitnorobnim

gazdinstvima, kao i ne razvijanje turizma. Veće šanse za ekonomski razvoj opština ima samo u razvoju: industrije, zanatstva, poljoprivrede, šumarstva, lovne privrede, vodoprivrede, turizma i rudarstva. Sa tim u vezi neposredne razvojne opasnosti leže u negativnim trendovima demografskog razvoja i migracionim kretanjima.

Poljoprivreda je jedna od tri glavne strateške mogućnosti održivog razvoja Babušnice, za čiji razvoj postoje dobri prirodni uslovi. Međutim, nedostaje radno sposobno stanovništvo, krupni posedi i parcele i brojni drugi uslovi da bi se poljoprivreda mogla razvijati na tržišnim principima. Klimatski i zemljišni uslovi, kao i vodni potencijali, pogoduju stocarstvu i vocarstvu.

Slabosti su i nepostojanje kooperacije proizvodnih i tržišnih asocijacija, obzirom da za ove aktivnosti

ne postoje radno sposobni i veci proizvođjaci (privatna gazdinstva i preduzeca u oblasti prometa,

prerade i proizvodnje), nedostatak znanja u oblasti tehnologije i tržišne proizvodnje, nepostojanje

skladištenja, prerade, promocije (robne marke) i distribucije. Turizam, kao treci potencijalni nosilac razvoja opštine Babušnica, ako bi se ozbiljno shvatio, mogao bi doprineti promociji njenih komparativnih prednosti, narocito valorizaciji resursa poljoprivrede, lovne privrede, itd...

Perspektive za buducnost

Opština Babušnica ima osnovne preduslove da postane privredno razvijenija opština, u kojoj poseban znacaj ima konfekcijska proizvodnja, (pre svega donjeg veša i miderske robe sa evropski priznatom markom) i proizvodnja ostalih odevnih predmeta, proizvodnja u gumarskoj, hemijskoj i opekarskoj industriji na nivou proizvodnje kakav postižu MSP.

Geografski položaj, klimatski i prirodni uslovi, uticu na to da je naša opština još uvek ekonomski zdrava i cista životna oaza. Proizvodnja zdrave hrane, kao i intenzivan razvoj stocarstva i vocarstva, eksploatacija šuma i šumskih plodova, prestavlja izazov za mlade školovane ljude da se opredeljuju za ovakvu vrstu proizvodnje. Misija lokalne samouprave Babušnice je da angažovanjem prirodnih i ljudskih resursa obezbedi ekonomski i duhovni razvoj zajednice u kojoj ce gradjani živeti udobnije u zdravoj životnoj sredini.

Viziju razvoja opštine Babušnica možemo ostvariti zahvaljujuci vrednostima naše lokalne zajednice, pre svega:

odgovornom odnosu lokalne vlasti prema problemima lokalne zajednice i njenoj spremnosti da

se upusti u rešavanje svihi životnih pitanja svojih gradjana;

ukljucivanje svih gradjana u aktivnosti koje imaju za cilj poboljšanje životnih uslova;

javnost u radu i pošten odnos u obavljanju svih poslova;

jedinstvo, odanost i medjusobno uvažavanje;

korektan odnos sa svim subjektima i prema ciniocima lokalnog razvoja.

Strateške ciljeve koji iz ovakvog pristupa proizilaze, treba ostvariti u orijentaciji na aktivan pristup izazovima razvoja i procenju vizije opštine kao realnog dostignuca tokom odredjenog vremenskog perioda.

Ti ciljevi su:

- smanjenje iseljavanja ljudi iz opštine;
- povecanje nataliteta;modernizacija ulica i puteva;
- poboljšanje vodosnabdevanja;
- unapredjenje lokalne samouprave;
- bolje funkcionisanje službi i institucija;
- razvoj kultunog i sportskog života u opštini.

Prethodno naznaceni strateški ciljevi se ocenjuju kao realni za ovu sredinu i neophodni za poboljšanje standarda stanovništva. Njihovim ostvarivanjem Babušnica bi se svrstala medju razvijenije opštine I bila bi interesantna za život i rad mladih kako iz ove, tako i iz drugih sredina.

**RAZVOJNE MOGUCNOSTI – IZVOD IZ PREDLOGA OPŠTINSKOG STRATEŠKOG
AKCIONOG PLANA 2009-2011 GODINA KOJI SE UGRADUJU U STRATEGIJU
LOKALNOG EKONOMSKOG ODRŽIVOG RAZVOJA OPŠTINE BABUŠNICA**

Osnovni problem i struktura problema u opštini

Osnovni problem održivog razvoja opštine Babušnica su trendovi demografskog kretanja stanovništva koje karakteriše stalna migracija u druge delove Srbije. Zbog toga danas na teritoriji opštine imamo znatan manjak mladih do 15 godina (10,8% - Srbija 15,7%), narocito fertilnog i aktivnog ženskog stanovništva od 15 do 60 godina (46,1% - Srbija 59,8%), srazmerno veliki udeo stanovnika oba pola koji imaju nerešen porodicni (bracni) status, veoma visok udeo

starackih domaćinstava i stanovnika starijih od 60 godina (38,8% -Srbija 22,5%) naročito u selima i niska stopa prirodnog priraštaja stanovništva jer je mortalitet veliki (1,95%) a natalitet stanovništva (0,51%) na nivou ispod proste reprodukcije.

Drugi kritičan problem održivog razvoja je nepostojanje bilo kakve lokalne strategije razvoja industrije, poljoprivrede, turizma, agrokompleksa ili jakih asocijacija poljoprivrednika (zadruga, udruženja) kao osnovne pretpostavke svakom održivom razvoju brdsko-planinskih oblasti u Srbiji. Stručna institucija Opštinskog menadžera koja bi trebala da bude nosilac strategije održivog razvoja opštine u ime lokalne samouprave nije sistematizacijom u opštinskoj upravi obuhvaćena, iako je predviđena Zakonom o lokalnoj samoupravi.

Treći kritičan problem održivog razvoja su putevi (ukupno 220 km), a naročito deo Magistralnog autoputa Pirot-Babušnica-Vlasotince-Leskovac (koridor 10) u dužini od oko 25(+50) km, koji preko prevoja Kruška spaja Babušnicu sa Pirotom kao centrom regiona i delom evroazijskog koridora Niš- Sofija-Istanbul. Put nije graden po savremenim inženjerskim principima, niti za putnu brzinu od 120 km/h, i ne dozvoljava optimalno odvijanje putnickog i teretnog saobraćaja, naročito zimi i u kišnim mesecima.

Sekundarna putna mreža regionalnih i opštinskih puteva je u mnogo gorem stanju. Nešto bolja situacija je sa seoskim putevima, kao vrlo znacajnom faktorom razvoja intenzivne poljoprivrede, koji se stalno popravljaju i asfaltiraju prema, ili čak iznad, skromnih materijalnih mogućnosti opštine, pre svega zahvaljujući samodoprinosu lokalnih zajednica. I ove saobraćajnice odstupaju od inženjerskih normativa, i javljaju se problemi u održavanju.

Razvojne mogućnosti

Industrija je prva od tri glavne strateške mogućnosti održivog razvoja opštine i samog grada Babušnice. Industrija u gradu je locirana po zonama (tri) od kojih su dve inkorporirane u užu gradsko jezgro, a jedna je smeštena na periferiji. Sve veće firme su još u društvenom vlasništvu. Proces privatizacije je na početku. PP "JUPITER-IZGRADNJA" Babušnica je do sada jedino privatizovano društveno preduzeće. Ukupan broj preduzeća stagnira, a zbog predstojeće privatizacije izostaje i njihov dalji razvoj (izgradeno je samo jedno novo malo privatno preduzeće za proizvodnju betonske galanterije za popločavanje). Sve fabrike imaju jaku perspektivu ukoliko se privatizuju (osim DP BALKAN i DP LUŽNICA koje bi trebalo restrukturirati). Ne postoji konkretno planiranje i strategija razvoja nove industrije. Sve industrijske firme (osim DP BALKAN) se nalaze u gradu. Znacajne firme su:

- 1.1. DP TIGAR-Piro, Babušnica, Fabrika unutrašnjih guma, (radi smanjenim kapacitetom),
- 1.2. DP LUŽNICA, Babušnica, Hemijska i industrija plastike, (radi smanjenim kapacitetom),
- 1.3. DP BALKAN-MIN Holding Niš, Veliko Bonjince, Fabrika metalnih delova, (ne radi),
- 1.4. DP IMT-STANDARD Boljevac, Babušnica, Fabrika poljoopreme, (radi smanjenim kapacitetom),
- 1.5. DP LISCA, Babušnica, Fabrika donjeg ženskog veša (izvozi u kooperaciji sa firmom Lisca-Slovenija),
- 1.6. DP PRVI MAJ-STANDARD, Babušnica, Fabrika konfekcije (izdata u najam nemackom državljaninu)
- 1.7. DP TEKSTILKOLOR, Babušnica, Fabrika sportske konfekcije (ne radi),
- 1.8. DP CIGLANA, Babušnica, Fabrika opekarskih proizvoda u stečaju, (izdata u najam PP JUPITER iz Pirota),
- 1.9. DP RUKOTVORINE, Proizvodnja rucno cvorovanih tepiha (u likvidaciji, ne radi),
- 1.10. PP D-KOMPANY, Babušnica, Proizvodnja kalupa za gumarsku industriju, i BETONSTIL, Babušnica/s.Izvor, Proizvodnja betonskih elemenata za poplocavanje.

Poljoprivreda

Poljoprivreda je druga od tri glavne strateške mogućnosti održivog razvoja Babušnice. Poljoprivredno zemljište zauzima oko 56 % od 529 km² teritorije opštine ili oko 30 000 ha. Od toga je oko 15 000 ha oranica i oko 15 000 ha samoniklih livada, koje se mogu koristiti za slobodno stocarenje i proizvodnju sena za zimsku ishranu stoke, kao i za ekstenzivno vocarstvo.

a) Stocarstvo je jedna od komparativnih prednosti teritorije ali je u stalnom opadanju zbog poljoprivredne politike i nepostojanja strategije održivog razvoja agrokompleksa.

Ne postoje farme krupne stoke, ali oko 60-tak domacinstava rade organizovani tov junadi za firmu PP SIM-IMPEKS iz Bele Palanke sa 20-120 grla ili ukupno 600-1 000 grla po turnusu.

Postoje jedna stara i 2 nove društvene farme ovaca i koza kapaciteta od 1 500 do 3 000 ovaca i koza po turnusu. One ne rade punim kapacitetom ili su izdate privatnim zakupcima (Crni vrh- Bacov Dol ZZ Zvonce; Bacov Dol ZZ Babusnica; Veliko Bonjinice ZZ "Sloga" izdata privatnom zakupcu). Postoji i privatna farma svinja u Donjem Striževcu sa oko 1 000 grla. Farme se ne koriste optimalnim kapacitetom zbog kolapsa mesnih zemljoradnickih zadruga uzrokovanih privrednom i demografskom krizom.

b) Klimatski i zemljišni uslovi, i vodoprivredni potencijali, pogoduju ekstenzivnom i intenzivnom vocarstvu. Medjutim, na podrucju opštine ne postoje osnovni uslovi za održivi razvoj vocarstva, osim rudimentarne poljomašinske industrije (DP IMT-STANDARD).

c) Posebno je izražen nedostatak likvidnog preduzeca ili zadruge, koji bi se bavili otkupom i razmenom poljoprivrednih proizvoda, snabdevanjem poljoprivrede i lokalnih trgovinskih radnji, proizvodnjom u oblasti agrokomplesa i održivim razvojem poljoprivrednih resursa opštine.

Turizam i ugostiteljstvo

Turizam je treca od tri glavne strateške mogucnosti razvoja opštine Babušnica. Turizam, ako bi se ozbiljno shvatio mogao bi doprineti promociji opštine i njenih komparativnih prednosti, narocito valorizaciji resursa poljoprivrede i izvoza zdrave hrane, kao i lovne privrede. Ogranicavajući faktori turizma su loša putna mreža, nedostatak atraktivne turisticke ponude, infrastrukturni i ekološki problemi.

a.) Turisti se ne zadržavaju u Babušnici (430 m/nv), iako hotel "Crni Vrh" (23 ležaja) ima lepu terasu u samom gradskom centru, jer su u njemu za sada smeštene izbeglice kojima se u Babušnici grade kuće. Potencijalno interesantan sportski centar (koji bi mogao biti među prvih 200 od 4.000 u republici) ima godinama nezavršen plivački bazen i prateće objekte; Nedostaju teniska igrališta i teren za mini-golf a to su kao individualni sportovi važni za turizam. Zbog omladine i turizma gradu treba ureden park u centru, sa cvećem, zelenilom i lepim decijim

igralištem, kao i drveće i cveće po čistim ulicama.

b.) Sada je jedini turistički centar u opštini Zvonacka Banja (670 m/nv) sa lekovitom radioaktivnom termo-mineralnom vodom kojom su još stari Rimljani lečili razne živčane, reumatične i koronarne bolesti. Hotel MIR "B" kategorije (270 ležaja) koji drži DP UTP SRBIJA-PIROT, sa plavim bazenima na strmoglavoj steni, svež nezagaden vazduh, veličanstvena priroda, zaista predivan kanjon reke JERME sa malim pravoslavnim Manastirom Sv. Jovana Bogoslova iz XIV veka oslikan originalnim freskama iz XV veka koji održava muško bratstvo i jagnjetina sa ražnja u obližnjoj šumskoj gostionici dopunjuju turističku ponudu za one koji ne vole opasnosti lova, speleologije, planinarenja i državne granice.

c.) Intresantna izletišta su još: dobro ocuvan utvrđeni Šanac iz 1892/93.godine na brdu Jeremija u ataru sela Donji Striževac (3 km od Babušnice); interesantan klanac i recica Divljane sa Manastirom Sv.Dimitrija i manjim veštackim jezerom između Babušnice i Bele Palanke, Manastir Sv. Petke na brdu Groban u ataru sela Gorcinci iznad same Babušnice, klanac Lužnice sa vrelom Komaricki vir (koje je nažalost varvarski kaptirano za potrebe grada Niša) i selo Ljuberada sa starom zanatskom caršijom i starim vodenicama, prirodni rezervat duboke, strme i uske doline reke Tegošnice, planinarenje na: Crni Vrh 1.163 m i Zeleni vrh 1.553 m na Staroj Planini, Talambas 1.255 m, Golemi Stol 1.239 m imponantnog izgleda, i najviši planine RUJgranici sa Bugarskom, a za lovce i 20.000 ha šuma i šikara.

Komparativne prednosti opštine

Lokacija opštine je jedna od komparativnih prednosti za one koji žele mir, čistu, lepu i nezagadenu prirodu, svež vazduh, zdravu hranu i prijatne ljude, upravo zato što je van glavnih putnih pravaca, a ipak relativno blizu evroazijskog koridora 10.

Istorijski nalazi potvrđuju da su ljudi ovaj prostor naseljavali još u davna vremena a domaće stanovništvo je komparativne prednosti ovih krajeva cenilo sve do velikih svetskih ratova, kada su ratovi i posleratne društveno-političke i privredne prilike pokrenule negativna migraciona kretanja.

Negativan razvoj ljudskih resursa i potencijala nije nerešiv sa aspekta održivog razvoja ali je rešavanje ovog problema uslovljeno promenom našeg mentaliteta.

Prirodni resursi opštine osim zemljišta i šuma, bar prema dosadašnjim početnim istraživanjima nisu veliki ali ni beznacajni, naročito poljoprivredni i srodni resursi. Valorizacija ovih resursa zahteva pre svega napore lokalne zajednice.

Zaključak

Opština Babušnica se nalazi u brdsko-planinskom reonu jugoistočne Srbije u dolini reke Lužnice, na 43.03 severne geografske širine i 22.25 istočne geografske dužine. Srbije Opština Babušnica Granici se sa teritorijom opština: Dimitrovgrad, Pirot, Bela Palanka, Gadžin Han, Vlasotince, Crna Trava, a izlaskom na granicu prema Bugarskoj (u dužini od 16 km) svrstava se u grupu pograničnih opština. Teritorija Opštine Babušnica spada u nerazvijene opštine Srbije.

Najveće učešće u registrovanoj nezaposlenosti prema dužini cekanja na zaposlenje imaju lica koja prvi put traže zaposlenje (35.5%). Osnovni problem održivog razvoja opštine Babušnica su trendovi demografskog kretanja stanovništva koje karakteriše stalna migracija u druge delove Srbije. Zbog toga danas na teritoriji opštine imamo znatan manjak mladih do 15 godina (10,8% - Srbija 15,7%).

Trenutno najzastupljenija je tekstilna industrija, tj. konfekcijska proizvodnja i ostalih odevnih predmeta.

Turizam, ako bi se ozbiljno shvatio mogao bi doprineti promociji opštine i njenih komparativnih prednosti, naročito valorizaciji resursa poljoprivrede i izvoza zdrave hrane, kao i lovne privrede. Ogranicavajući faktori turizma su loša putna mreža, nedostatak atraktivne turističke ponude. Veće šanse za ekonomski razvoj opština ima samo u razvoju: industrije, zanatstva, poljoprivrede, šumarstva, lovne privrede, vodoprivrede, turizma i rudarstva.

Zbog neuspešno izvršene privatizacije danas u Babušnici ne rade, ranije veoma uspešna preduzeća kao što su:

- DP LUŽNICA,
- DP IMT-STANDARD,
- DP BALKAN-MIN,
- DP PRVI MAJ-STANDARD,
- DP TEKSTILKOLOR,
- DP CIGLANA,
- DP RUKOTVORINE.

